

of 1st Level of Higher education at Bachelor Degree in 01 Education/ Pedagogy, with qualification in 016 «Special Education», approved by the decree of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 16.06.2020 № 799]. (2020). Kyiv. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/06/17/016-spetsialna-osvita-bakalavr.pdf> [in Ukrainian].

Тельна О. А. Практичний компонент у професійній підготовці майбутніх фахівців спеціальної освіти

У статті розглянуто актуальні проблеми професійного становлення здобувачів вищої освіти за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта першого (бакалаврського рівня)». Особливу увагу приділено розгляду мети та завдань проходження практики студентами спеціальної освіти в профільних установах, а також загальним і спеціальним компетентностям, що їх здобувачі освіти отримують на різних етапах задіяності в практично-педагогічній діяльності. Розглядаються й особливості взаємодії студентів спеціальної освіти з педагогами-практиками з акцентом на корисності інтерперсональної взаємодії майбутніх і діючих фахівців. Автором доведено, що проходження педагогічної практики впродовж усього навчання в спеціальних та інклюзивних освітніх установах має значний позитивний вплив на підвищення педагогічної компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти. На завершення, зауважується необхідність залучення студентів спеціальної освіти до просвітницької та самоадвокаційної роботи на рівні місцевих громад.

Ключові слова: педагогічна практика, студенти спеціальної освіти, професійна компетентність.

Тельная О. А. Практический компонент в профессиональной подготовке будущих специалистов специального образования

В статье рассмотрены актуальные проблемы профессионального становления соискателей образования по специальности 016 «Специальное образование» первого (бакалаврского) уровня. Особенное внимание уделяется рассмотрению целей и задач прохождения практики студентами специального образования в профильных учреждениях, а также общин и специальным компетентностям, формирующимся у соискателей образования на разных этапах задействованности в практически-педагогическую деятельность. Рассматриваются и особенности взаимодействия студентов специального образования с педагогами-практиками с акцентом на полезности интерперсонального взаимодействия будущих и действующих специалистов. Автором доказано, что прохождение педагогической практики в течение всего времени обучения в специальных и инклюзивных учреждениях образования оказывает значительное позитивное влияние на повышение уровня профессиональной

компетентности будущих специальных педагогов. В заключение, отмечается необходимость вовлечения студентов специального образования в просветительскую и самоадвокационную работу на уровне местных советов.

Ключевые слова: педагогическая практика, студенты специального образования, профессиональная компетентность.

Telna O. Practical Component in Professional Training of Future Special Educators

The article explores some acute issues of the professional training with students of the Special Education departments. Closer attention is given to analysis of the purpose and goals of having practical classes in special and inclusive educational settings, as well as to general and special competences, gaining by students in process of participating in various practical activities at an educational setting. Author also looks at some peculiarities of the students' interaction with in-service teachers with an emphasis on usefulness of building interpersonal relationship between future and present specialists. The analysis provided shows that teaching practice in special and inclusive educational settings during the whole program of their learning has positive impact on the professional competence of the future special educators. Author concludes by saying that practical component in training of special educators needs further improvement, especially in the sphere of involving future specialists into self-advocacy and human rights campaigns.

Key words: teaching practice, students of special education, professional competence.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2021 р.

Прийнято до друку 30.04.2021 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Караман О. Л.

УДК 378:016:796

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-2(340)-1-252-260

Школа Олена Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувачка кафедри фізичного виховання
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, м. Харків, Україна.
alesikk1974@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3013-0423>

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Сучасний стан фізичного виховання в Україні характеризується, з одного боку постійним оновленням його змісту, форм та засобів, про що свідчить постійне вдосконалення навчальних програм та нормативних актів (Національна стратегія розвитку освіти, Закони України «Про освіту», 2014; «Про інноваційну діяльність», 2012), а з іншого боку, фізичне виховання відзначається зниженням його ефективності, що засвідчується тенденцією зниження рівня здоров'я населення.

Проведений аналіз наукових джерел, засвідчує, що концептуальні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту розглядали у своїх працях такі науковці: В. Платонов, О. Тимошенко, О. Школа та ін.; організації освітнього процесу в закладах вищої освіти фізичної культури (О. Отравенко, 2017; В. Жамардій, 2019 та ін.). На думку М. Носко, Г. Грібана, О. Школи, 2020 та інших основною причиною вказаного вище є недооцінка в суспільстві провідної ролі здорового способу життя в процесі формування здоров'я людини, зокрема такої значної складової як рухова активність. В умовах пандемії й так дуже обмеженою. Як відображення описаного соціального становища, в закладах освіти на сьогодні спостерігається низька ефективність традиційної системи фізичного виховання, спрямованої на підвищення стану фізичної підготовленості молоді, а підготовка фахівців певного напрямку навчання не має належного рівня.

З точки зору таких вчених, як: О. Отравенко, 2019; О. Фоменко, В. Фоменко, 2019 та ін., покращити ситуацію може синхронізація мети сучасної системи фізичного виховання, а саме формування здоров'я та особистісної фізичної культури, з його змістом – тобто, «виховання тілесного через духовне» (П. Лесгафт). Саме тому, на їх думку, змінюються навчальні програми переорієнтовуючись з освітньо-спортивного напрямку на компетентісно-діяльнісний.

Напрямами вирішення вказаного завдання, на думку

В. Загвязінського, В. Краєвського, є інноваційний характер підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів, конкурентоспроможних на ринку праці, здатних до творчості, самостійності, професійного саморозвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій (Загвязінський, 2006; Краєвський, 2007).

Відповідно до вказаного вище, актуальною є проблема підготовки таких фахівців фізичної культури для ЗЗСО, які б були у змозі використовувати свій особистісний потенціал та активно пізнавати оточуючий світ. Дана професійна підготовка повинна ґрунтуватися на використанні інтерактивних методів та технологій навчання (Ю. Бистрова, 2015; С. Сисоєва, 2011; О. Школа, 2012), бо їх основним завданням цих методів є підвищення рівня пізнавальної активності студентів.

Також основними проблемами в закладах вищої освіти є: недостатня профільна підготовка майбутніх фахівців у системі закладів загальної середньої освіти – заклад вищої освіти; невідповідність вимог, що висуваються до сучасного фахівця ринком праці, змісту навчання та навчально-методичного забезпечення; недосконала система методів навчання; оцінки рівня професійної підготовки фахівця з фізичної культури.

Метою дослідження є виявлення соціально-педагогічних передумов впровадження інтерактивних технологій навчання в процес професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. Однак, у спеціальній науково-методичній літературі цьому питанню приділяється недостатньо уваги, що й зумовило актуальність нашого дослідження.

З метою виконання завдань дослідження, було проведено соціологічне опитування серед 442 студентів факультетів фізичного виховання педагогічних закладів вищої освіти. Погрішність результатів становить 3% для конкретної одиничної події при 95% рівні довіри. Як засвідчує аналіз фахової науково-методичної літератури, специфічними рисами фізичного виховання є його природність та нерозривність з життям, тобто фізичне виховання носить прикладний характер. Зрозуміло, що в сучасності, а саме в умовах постійної зміни інформаційного простору, розширення можливостей фізкультурного дозвілля, зміни інтересів та зниження інтересу підростаючого покоління до важких видів спортивного тренування, доволі частоті трансформації мети шкільного фізичного виховання, актуальною проблемою є підготовка таких вчителів фізичної культури, які характеризувалися творчістю, комунікативністю, гнучким творчим мисленням, умінням адаптуватися до будь-якої складної робочої ситуації, тобто характеризувалися певними фаховими компетенціями.

На думку багатьох дослідників вирішувати такі завдання можливо за рахунок включення студентів у діалогове навчання, тобто застосовувати в освітньому процесі інтерактивні технології. Однак, на даному етапі використання інтерактивних методів та технологій у

процесі підготовки фахівців за напрямком «Фізичне виховання» є недостатньо вивченим.

З метою дослідження вказаних аспектів, впродовж 2020-2021 навчального року нами було проведено спеціальне опитування студентів Харківської гуманітарно-педагогічної академії, яка готує вчителів фізичної культури. У процесі дослідження використовувалася анкета закритого типу, яка містила питання, пов'язані з використанням інтерактивних методів в освітньому процесі викладачами. Результати узагальнювалися у таблиці 1.

Таблиця 1

Передумови використання інтерактивних технологій у процесі підготовки вчителів фізичної культури (з точки зору студентів)

№ п/п	Напрямок опитування	ХГПА n=203	
1	Кількість студентів, які вважають, що викладачі на заняттях ураховують їх точку зору	89,7	
2	Кількість студентів, які вважають, що використовують під час навчання власний життєвий досвід	88,7	
3	Кількість студентів, які вважають, що виявляють активність під час навчання	78,3	
4	Кількість студентів, які вважають, що викладачі підтримують їх ініціативи та активність	81,3	
5	Кількість студентів, які вважають, що викладачі заохочують їх до творчого вирішення поставлених навчальних цілей та завдань	69	
6	Кількість фахових дисциплін, що студенти вивчають на курсі	5-7	6,4
		8-10	13,8
		11-13	17,2
		13-15	39,4
7	Кількість викладачів, на думку студентів, які сприяють активізації, ініціативності, творчості студентів, використанню їх життєвого досвіду	1-2	5,4
		3-4	21,7
		5-7	22,2
		8-10	22,2
		11-13	4,4
13-15	16,7		
8	Кількість студентів, які бажають, щоб на заняттях викладачі сприяли активізації, ініціативності, творчості студентів, використанню їх життєвого досвіду	84,2	
9	Кількість студентів, які вважають, що викладачі ставлять перед ними творчі завдання	54,2	
10	Кількість студентів, які вказують, що на заняттях вони мають працювати в малих групах	41,4	
11	Кількість студентів, що вказують, що у процесі підготовки на заняттях мають використовувати навчальні ігри (рольові, імітації, ділові та освітні ігри)	37	
12	Кількість студентів, які вказують, що їм задаються соціальні проекти (публікації, фільми, виставки, казки тощо)	40,7	
13	Кількість студентів, які вказують на те, що на парах обговорюються дискусійні питання (наприклад у формі ток-шоу, симпозіуми тощо)	34,2	
14	Кількість студентів, які вказують на те, що під час навчання вони беруть участь у таких заходах як «Дерево рішень», «Мозковий штурм» тощо	14,8	

15	Кількість викладачів, на думку студентів, які використовують під час викладання вказані в пунктах 9-14 інтерактивні методи	1-2	20,7
		3-4	15,3
		5-7	25,6
		8-10	12,3
		11-13	4,9
		13-15	3,5
16	Кількість студентів які бажають, щоб на заняттях викладачами застосовувались вказані в пунктах 9-14 інтерактивні методи		55,7
17	Кількість студентів, які вказують на те, що на лекції до них запрошуються фахівці з даної дисципліни		32,5
18	Кількість студентів, які вказують на те, що їм проводять навчаючи екскурсії		55,2
19	Кількість студентів, які бажають, щоб час викладання фахових дисциплін використовувалися вказані в пунктах 16-17 інтерактивні форми		75,7

Аналіз матеріалів, представлених у табл. 1, засвідчив, що переважна більшість опитаних респондентів вважає, що між викладачами та студентською аудиторією встановлено достатньо щільний контакт. Це підтверджується тим, що 89,7% студентів ХГПА вказують на те, що викладачі враховують їх точку зору при проведенні занять. Також це підтверджується й тим, що у середньому 77,3% студентів вважають, що викладачі дозволяють їм використовувати під час опанування навчальним матеріалом власний життєвий досвід.

Аналіз опитування також засвідчив, що переважна більшість студентів (78,3%) мають думку, що вони є достатньо активними під час навчання. При цьому викладачі підтримують їх ініціативність та активність (у середньому 77,1%) та заохочують до творчого вирішення поставлених навчальних цілей та завдань (у середньому – 66,4%). Зауважуємо, що розбіжності у відповідях у розрізі ЗВО знаходяться у межах статистичної помилки ($p < 0,05$), відповідно результати опитування можна вважати достовірно рівними.

Отже, на підставі даного аналізу можна зробити висновок, що у Харківській гуманітарно-педагогічній академії, з точки зору студентів, існують необхідні педагогічні умови (контакт викладачів зі студентами, заохочення та підтримка викладачами творчості, ініціативності та активності студентів) для впровадження інтерактивних методів навчання.

Однак, результати опитування підтверджують, що кількість таких викладачів в закладах вищої освіти коливається в середньому від 3 (34,1% відповідей) до 7 (29,3% відповідей). Враховуючи при цьому, що кількість фахових дисциплін становить понад 11 (у середньому 72,2% відповідей), зауважуємо, що не усі викладачі циклу фахової підготовки організовують діалогове навчання та застосовують об'єкт-об'єктне навчання. Про це свідчать такі дані, представлені у табл. 1, щодо кількості студентів, які вважають, що педагоги ставлять перед ними творчі завдання (54,2%), а також тих студентів, що вказують як спосіб організації занять – роботу у малих групах (лише від 41,4% до 45,6%) та у формі навчаючих ігор (від 33,6% до 42,1%).

Також лише третина студентів (40,7%) вказує на те, що під час навчання їм задаються різноманітні соціальні проекти (публікації, відеофільми, виставки тощо). Приблизно така ж кількість респондентів (34,2%) відмічає, що на заняттях вони обговорюють проблемні питання у вигляді таких ігор як «ток-шоу», «симпозіум» або «конференція». Набагато менше студентів-майбутніх вчителів фізичної культури, відмічають, що на заняттях використовують такі інтерактивні методи як «Дерево рішень», «Мозковий штурм» (14,8%). При цьому представлені вище інтерактивні методи застосовує від 1 (у середньому 21,3%) до 7 (у середньому 23,1%) викладачів. Проте, кількість студентів, яким цікаві такі форми організації навчання, становить у середньому 68,5%, тобто переважна більшість.

Аналіз результатів із табл. 1 також показав, що з низкою інтенсивністю під час викладання фахових предметів використовуються можливості такої форми навчання як лекції, що проводяться запрошеним фахівцем-практиком. На це вказують 32,5% студентів ХГПА. Також нерегулярно використовується форма освіти у вигляді навчаючих екскурсій. Про існування такої форми знають лише 55,2% респондентів, опитаних у ХГПА. Проте респондентів, бажаючих слухати лекції спеціалістів практиків та відвідувати фахові установи та організації, становить $\frac{3}{4}$ від загальної кількості студентів. Таких 75,7%.

У цілому, проведений аналіз дозволив установити, що переважна більшість студентів бажають навчатися у системі суб'єкт-суб'єктного навчання. Так, таких студентів 84,2%.

Висновки. В результаті проведеного під час дослідження соціологічного опитування серед студентів, майбутніх вчителів фізичної культури, виявлено, що у вказаному закладі вищої освіти існують соціально-педагогічні передумови для впровадження інтерактивних форм навчання. Переважна більшість студентів бажає брати участь у такій навчальній роботі, що забезпечить, на нашу думку, активізацію пізнавального процесу.

Перспективи подальших розвідок потребують можливості застосування інтерактивних технологій в закладах загальної середньої освіти на уроках фізичної культури, а також розробки методики професійної підготовки майбутніх вчителів та їх впровадження.

Список використаної літератури

- 1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 н. р.** URL: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/zvyazki-z-gromadskisty-ua-zmi/gromadskeobgovorennya/4710> (дата звернення: 04.03.2021).
- 2. Про вищу освіту:** Закон України від 01.07.2014 № 1556–VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 03.03.2021).
- 3. Про інноваційну діяльність:** Закон України, 2002 (із змінами № 5460-VI (5460-17) від 16.10.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 24.02.2021).
- 4. Отравенко О. В.** Інноваційні методи навчання як основа якісної

професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. *Open educational e-environment of modern University, special edition*. 2019. С. 222–230. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s21>.

5. Огравенко О. В. Інноваційні технології як засіб модернізації якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. № 3 (308), квітень. С. 55–62. **6. Загвязинский В. И.** Теория обучения: Современная интерпретация: учеб. пособ. для вузов. 3-е изд., испр. Москва: Академия, 2006. 192 с. **7. Краевский В. В.,** Хуторской А. В. Основы обучения: Дидактика и методика: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2007. 352 с. **8. Бистрова Ю. В.** Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. №1 (4). С. 27–33. **9. Сисоєва С. О.** Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с. **10. Школа О. М.** Вплив інтерактивних технологій навчання на уроках фізичної культури учнів молодших класів на формування їхньої життєвої компетентності. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 2. С. 142–146.

References

1. Natsionalna stratehiiia rozvytku osvity v Ukraini na 2012-2021 n. r. [National strategy for the development of education in Ukraine for 2012-2021]. Retrieved from <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/zvyazki-z-gromadskisty-ta-zmi/gromadskeobgovorennya/4710> (Last accessed: 04.03.2021) [in Ukrainian]. **2. Pro vyshchu** osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014. № 1556–VII [On higher education: Law of Ukraine from 01.07.2014 № 1556–VII]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (Last accessed: 03.03.2021) [in Ukrainian]. **3. Pro innovatsiinu** diialnist: Zakon Ukrainy, 2002 (iz zminamy № 5460-VI (5460-17) vid 16.10.2012 [On innovative activity: Law of Ukraine 2002 (with changes No. 5460-VI (5460-17) from 16.10.2012]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (Last accessed: 24.02.2021) [in Ukrainian]. **4. Otravenko, O. V.** (2019). Innovatsiini metody navchannia yak osnova yakisnoi profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia fizychnoi kultury [Innovative teaching methods as a basis for quality professional training of future physical education teachers]. *Open educational e-environment of modern University, special edition*, 222-230. DOI: <http://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s21> [in Ukrainian]. **5. Otravenko, O. V.** (2017). Innovatsiini tekhnolohii yak zasib modernizatsii yakisnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury [Innovative technologies as a means of modernizing the quality training of future physical education teachers]. *Visnik LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*, 3 (308), 55-62 [in Ukrainian]. **6. Zagvyazinskij, V. I.** (2006). Teoriya obucheniya: Sovremennaya interpretaciya [Learning theory: Modern interpretation]. 3-e izd., ispr.

Moskow: Akademiya [in Russian]. 7. Kraevskij, V. V., & Hutorskoj, A. V. (2007). *Osnovy obucheniya: Didaktika i metodika* [Basics of teaching: Didactics and methods]. Moskow: Izdatel'skij centr «Akademiya» [in Russian]. 8. Bystrova, Yu. V. (2015). *Innovatsiini metody navchannia u vyshchii shkoli Ukrainy* [Innovative teaching methods in the higher school of Ukraine]. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo – Law and innovation society*, 1 (4), 27–33 [in Ukrainian]. 9. Susoeva, S. O. (2011). *Interaktyvni tekhnolohii navchannia doroslykh* [Interactive technologies of adult learning]. K.: VD «EKMO» [in Ukrainian]. 10. Shkola, O. M. (2012). *Vplyv interaktyvnykh tekhnolohii navchannia na urokakh fizychnoi kultury uchniv molodshykh klasiv na formuvannia yikhnoi zhyttievoi kompetentnosti* [Influence of interactive learning technologies in physical education lessons of junior students on the formation of their life competence]. *Fizychni vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi – Physical education, sports and health culture in modern society*, 2, 142-146 [in Ukrainian].

Школа О. М. Інтерактивні технології навчання в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури

В статті отримані результати опитування серед студентів факультету фізичного виховання та мистецтв Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Виявлено, що у закладі вищої освіти існують об'єктивні соціальні та освітні умови для введення інтерактивних форм навчання. Переважна більшість кількості студентів хочуть брати участь у цьому дослідженні, активація якої забезпечить пізнавальний процес. З метою виконання завдань дослідження було проведено соціологічне обстеження 442 студентів факультетів цього закладу освіти.

Мета дослідження – виявлення соціально-педагогічних передумов для впровадження інтерактивних технологій навчання в процес професійної підготовки майбутніх викладачів фізичної культури.

У статті також розглядається інноваційний характер фахової підготовки кваліфікованого вчителя фізичної культури, конкурентоспроможного на ринку праці, з творчими здібностями, з вмінням професійного саморозвитку; розроблено та впроваджено інтерактивні та інформаційні технології навчання.

В Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради створені всі необхідні педагогічні умови для впровадження інтерактивних методів навчання. Переважна більшість студентів бажає взяти участь у таких заняттях, які забезпечать активацію пізнавального процесу.

Подальші дослідження вимагають можливості застосування інтерактивних технологій також у закладах загальної середньої освіти на уроках фізичної культури.

Ключові слова: студенти, інтерактивні технології, навчання, фізична культура, вчитель.